

Vlci mohou pastevectví znovu oživit

O francouzských pastevcích, kteří se vlků nebojí

Jestli jsem odpůrce, nebo zastánce vlka? To je, jako byste se mě zeptali, zda jsem zastánce, nebo odpůrce blesku – jde o obtíž, kterou moje práce přináší.

Gerard Vionnet, francouzský pastevec ovcí

Vyhubení

Francie je odedávna charakteristická nejen širokým rozšířením vlka od atlantského pobřeží po alpské hřebeny, ale též jeho systematickým pronásledováním. Již v roce 813 n. l. byly Karlem Velikým založeny jednotky vlkobijců (*corps de louveterie*). Během jejich dlouhé existence (úřední osoby s titulem *lieutenant de louveterie* fungují ve Francii dodnes) byl vlk vybitý po tisících. Odlesňování, rozvoj zbraní, používání železných pastí, mýtus ďábelského zvířete – to vše napomáhalo úbytku vlčí populace. Ta na konci 18. století čítala ve Francii 10–20 tisíc jedinců. Dne 3. srpna 1882 uvedl prezident Jules Grévy v platnost zákon, jímž vyhlásil „ceník“ odměn za zastřeleného vlka (40 franků za mládě, 100 franků za dospělé, 150 za březí samici a 200 franků za vlka, který prokazatelně napadl člověka). Zákon též povoloval používání otrávených návnad a v krátké době po přijetí této legislativy došlo k nárůstu lovu. V důsledku těchto opatření byl kolem roku 1900 vlk v Alpách zcela vyhuben a zbývající populace v jiných částech Francie čítala pouhých 500 jedinců. Poslední zdokumentovaná pozorování, respektive zástřely, pocházejí z 30. let 20. století z oblasti Limousin ve střední Francii. V roce 1940 byl vlk šedý ve Francii, stejně jako ve velké části Evropy, považován za vyhynulý druh.

Návrat

Novodobý výskyt vlků spadá do 90. let 20. století. První dvoučlenná smečka pocházející z italských Apenin (postupné šíření druhu z útočiště v pohoří Abruzy ve střední Itálii) byla pozorována v listopadu roku 1992 v národním parku Mercantour. Díky ochraně druhu (Bernská úmluva, 1979) a vytvoření *Zón trvalého výskytu* (ZPP: Zone de présence permanente), což jsou oblasti vyhlášené v místech, kde se vlk nebo vlčí smečka vyskytují minimálně dvě po sobě jdoucí zimy, se vlčí populace ve Francii obnovila a setrvale roste. V roce 2009 zde žilo asi 190 jedinců a sčítání v zimě 2017/2018 přineslo odhad početnosti 430 jedinců, což je 20% nárůst oproti předchozí zimě. Centrum výskytu vlka je dnes v 85 ZPP především v oblasti Alp, Provence, Pyrenejí a Alsaska-Lotrinska. Vlka se rozšiřuje i do Okcitanie a přibývají pozorování i v regionech sousedících s výše uvedenými. *Národní úřad lovu a divoké fauny* (L'ONCFS) odhaduje, že „vzhledem k trendu patrnému z dat získaných monitoringem během zimní sezóny 2017/2018 a v létě roku 2018 se zdá, že na sklonku zimy 2018/2019 bude ve Francii více než 500 vlků, což je hranice životaschopnosti populace“. V tuto chvíli již vlk šedý (*Canis lupus*) možná ve Francii výše zmíněnou početní hranici překročil. Dobrá zpráva pro vlka? Jak pro kterého – lidské plánování by totiž místo loňských 40 povolených odstřelů předepsalo smrt 50 vlkům.

Růstu populace vlka ve Francii prospívá nejen jeho ochrana, ale i ochrana a rozšiřování jeho přirozených biotopů (zalesňování) a nárůst populací kopytníků (především vysoké stavy srnce obecného a prasete divokého). Růstu naopak brání povolené odstřely a pytláctví. Nepřátelství se vlku dostává i ze strany francouzských pastevců, kteří mají s vlkem větší problémy nežli ti italské, kteří si na trvalou přítomnost vlka již zvykli. Nicméně ne všichni francouzští pasteveci podléhají zaslepující zášti. Pastevec, který v oblasti výskytu vlka obstarává své stádo s úctou k přírodě i stavovskou hrdostí, reprezentuje mezi nenáviděnými vlkobijci a zbožňujícími vlkomilci středovou pozici.

Pastevectví v oblasti výskytu vlka

Pastevkyně Martine a pastevec Jean-Michel začali chovat ovce v roce 2015, a to přímo v oblasti ZPP blízko italských hranic (departement Alpes-Maritimes, ve kterém se nachází též zmiňovaný národní park Mercantour). Zaměřují se na výrobu sýrů a dalších mléčných produktů, což určuje jejich každodenní pohyb se stádem: ranní odchod na pastvinu a návrat zpět na noc. Své stádo 150 ovcí a koz (250 s mládřaty) dokázali před vlky úspěšně chránit po tři roky. Ovšem v roce 2018, kdy kvůli Jean-Michelovým zdravotním problémům obstarávala pastvu a chod farmy pouze Martine, dostali vlci svou šanci. Rozbíhání ovcí se nedařilo kočírovat a situaci možná přiosťřil i tlak na vlka ze strany pytláků. Výsledkem bylo, že během dvou měsíců vlci zabili 50 zvířat.

Za pozornost stojí, že tato zkušenost je nevedla k nepřátelství, nýbrž k hledání nových prostředků ochrany stád. Kromě šesti pasteveckých psů anatolského plemene je to především plemenná obměna stáda. Většinu ovcí ve stádě se rozhodli nahradit kozami, které se pasou klidněji a méně trhají stádo, a ponechali si pouze třicet bahnic plemene brigasque a thônes-et-marthod, které jsou méně rozbíhavé než ovce plemene corse. Doufají, že se kozám přizpůsobí: „Snažíme se najít stádo vhodné pro naši situaci – jsme tu v poměrně sevřeném údolí a ovce hledají rozlehlejší travnaté plochy, které se nacházejí pouze vysoko v horách, takže mají tendenci se tam hnát.“ Mimoto v létě přijímají pomoc dobrovolníků z řad organizace Pastoraloup a tzv. wooperů. Proměnu hospodaření mohli Jean-Michel a Martine provést i díky odškodnému, které chovatelům ve Francii garantuje Národní úřad lovu a divoké fauny: „Jedna ovce je 500 euro, koza 800 euro. Prodejem bychom dostali asi 100 euro za zvíře.“ Zmiňují ovšem i úskalí tohoto institutu: „Nikdo nepřišel zkontrolovat naše opatření proti vlkovi. Řada lidí tak nechává vlka zabít svá nemocná zvířata, jen aby dostala odškodnění...“

Pro období 2018–2023 byl vydán nový národní plán (*Plan national d'actions 2018–2023 sur le loup et les activités d'élevage*, Národní plán aktivit týkajících se vlka a chovatelství), který obsahuje jasné podmínky, jakým způsobem musíte chránit své stádo, abyste na odškodnění dosáhli. Mimo jiné je zde navrženo pokusné nasazení „mobilních“ týmů zkušených pastevců, kteří by měli chovatelům pomáhat s ochranou stád a s řešením krizových situací. Součástí plánu je i stanovení hranice povoleného odstřelu vlka na 10 % populace s možností navýšení na 12 % v případě „obránných“ zástřelů.

Adaptace pastevectví

Z následujících zkušeností pastevice na slovo vzatého můžeme čerpat inspiraci ve směru, kterým se může pastevectví v oblastech výskytu vlka ubírat: „Návrat vlka rozbořil pastevcům navykklé postupy hlídání stáda a někteří se jen neradi vzdávají milovaného způsobu pasení ve vysokých horách ve ‚vysokém stylu‘. Musí dát sbohem starým zvyklostem a začít na noc používat košáry, pastevecké psy a držet stáda více pohromadě,“ říká pastevec a bývalý veterinář Gerard Vionnet, který pásal stádo ovcí na náhorní plošině v pohoří Vercors. „Byl jsem pomocný pastevec placený z veřejných dotací, měli jsme čtyři pastevecké psy a systematicky jsme používali ochranné sítě ke stavbě nocovišť – to vše jsou podmínky nutné k uplatnění nároku na odškodnění v případě útoku. Nejdůležitější je vytvořit souhru mezi oběma pastevcí, ovčáckými a pasteveckými psy.“

Kromě zmíněných opatření poukazuje zkušený ovčák na další náležitosti nutné pro úspěšné pasení v oblastech s výskytem vlka: „V nejnáročnějších podmínkách, jakými jsou členitý terén a období podzimu, kdy má stádo tendenci se rozpadat, protože je málo pastvy, a kdy jsou mlhy a mladí vlci si troufají stále více slídit kolem, jsme ve dvou dokázali stádo uhlídat. Aby se stádo příliš nerozpadalo, hlídali jsme každý z jedné strany (ke komunikaci jsme používali vysílačky), což se dařilo i díky chovanému plemeni – merino je velmi soudržné plemeno na rozdíl třeba od tarasconnaise pyrénéennes s mnohem individualističtější náturou.“ Gerard Vionnet se též opírá o dobrou znalost ekologie a etologie vlka: „Ovce je jednou z mnoha možných kořistí vlka, jeho

strategií je počítat energetickou nákladnost každého útoku, proto když chceme chránit ovce, musíme mu ukázat, že ovčí maso je drahé: například riziko souboje s pasteveckým psem, při kterém může utržit život ohrožující zranění, snižuje riziko útoku. Je třeba co nejvíce znepříjemnit vlkovi lov hospodářských zvířat a tím ho donutit hledat jinou kořist.“

Vlčí naděje

Příklady ze současné Francie nám ukazují, že způsoby předcházení útokům vlka čerpají jak z využívání technických výtvarků současnosti, tak z odvěkých a někdy pozapomenutých znalostí. V očích některých (nejen francouzských) pastevců proto existuje naděje, že vlk může paradoxně pastevectví prospět, neboť pod jeho tlakem dojde opět k jakési „očistě“ pastevectví. Velká nesoudržná stáda, hlídaná špatně placenými, demotivovanými pastevci, vlastněná chovateli, kteří nedbají ani o lidi, ani o ochranu svých zvířat, totiž budou vždy pro vlka vábivým soustem. Podobně jako ve Francii i v našich končinách odvyklo pastevectví přítomnosti vlka a stojí tak možná před transformací, která pastevcům a vlkům umožní společně žít na jednom území.

Při překladu byly použity texty *Les bergers qui ne criaient pas „Au loup!“* a *Le berger qui n'a pas peur des loup* z webu www.reporterre.net. Redaktor dále pracoval s dokumentem *Plan national d'actions 2018–2023 sur le loup et les activités d'élevage* a čerpal informace z www.ferus.fr (nevládní organizace organizující vlčí hlídky a program *Pastoraloup*) a www.oncfs.gouv.fr (Státní úřad pro lov a divokou faunu). Z francouzského jazyka přeložil a upravil Jonáš Horáček.